

Χαρτογραφώντας το άγνωστο

23-25.03.2018, Εφημερίδα των συντακτών
Συντάκτης: Πέτρος Γκολίτσης

Τρεις περιπτώσεις

Τα ποιήματα των τριών υπό παρουσίαση ποιητών συμβαίνουν επαναληπτικά στον χώρο. Είτε δυναμιτίζοντας και ξεπουπουλιάζοντάς τον, ως κάτι το ξένο που πλησιάζει απειλητικά (Δεσποινιάδης) είτε υποσκάπτοντας, διασχίζοντας και αυτο-ανατρέποντάς τον (Ψάλτης) είτε επανα-σχηματίζοντάς τον σε ένα σημειωτόν στο ερημικό κενό του, σε μια περιττή αντανάκλαση (Αϊναλής).

Πρόκειται για μια μετάβαση, κοινή και στους τρεις, από τη μάταιη απόπειρα αναζήτησης, όχι πια του Θεού, αλλά του εαυτού –ως στάσης–, στη δυνατότητα ή, έστω, στην πιθανότητα να ζήσει με αξιοπρέπεια ένας άνθρωπος «σε έναν κόσμο που έχει μετατραπεί σε κόλαση». Εκεί όπου ο ποιητής-ήρωας-πρωταγωνιστής δεν επιθυμεί να κρυφτεί ή να διαφύγει από κάτι, αλλά πλησιάζοντας εκτίθεται και επιθυμεί διακαώς να ξεκαθαρίσει τα πράγματα.

Να υπογραμμιστεί εξ αρχής πως κανείς τους δεν αυθιστορείται ή αυτοβιογραφείται. Ούτε καν, π.χ., όταν μας λέει ο Δεσποινιάδης: «όταν χώνω τα μούτρα μου / στα σκέλια σου / δεν σκέφτομαι καθόλου», ο Ψάλτης: «ονειροπόλος φουμάριζε τις πιο αλλόκοτες ιδέες που του περάσανε ποτέ από τον νεφελοδαρμένο του νου», ή ο Αϊναλής: «ένας στρατός εγώ οφθαλμαπάτες ξυπόλητοι και να καίει το πέλμα από χίλιες πλευρές μια ζώσα σιωπή να κυκλοφέρνουν τ' αρπακτικά το κουφάρι μου».

Και οι τρεις χαρτογραφούν το άγνωστο. Ο Δεσποινιάδης «ήρεμα» και με υπομονή, ο Ψάλτης αυτο-υπονομευόμενος με την ειρωνεία και τον αυτοσαρκαστικό του εξοπλισμό, και ο Αϊναλής περιδινούμενος μες στο μυθοποιητικό και παραμυθιακό του σύμπαν.

Χτυπώντας το ανερμήνευτο του επίγειου βίου, την κενότητα και σαφώς τη ματαιοδοξία των μετεχόντων. Με ποικιλόθεμα ποιήματα δείχνουν προς την ανάδυση μιας «διαφορετικής», μιας άλλης στάσης, χειρονομώντας εναντίον του ομοιόμορφου και του συντονισμένου. Προτάσσοντας τη σημασία της διαφοροποίησης ή και της αποκόλλησης, ως μιας αναγκαίας προϋπόθεσης για οποιαδήποτε αλλαγή ή ως μια μορφή αντίστασης. Η ποίηση και ως ένα μάθημα ηθικής.

Κώστας Δεσποινιάδης Ζέλμπα Πανοπτικόν, 2018 Σελ. 56 |

Ο Κώστας Δεσποινιάδης (1978), ιδρυτής από το 2001 του περιοδικού και των εκδόσεων Πανοπτικόν, ποιητής και δοκιμιογράφος, ένας από τους νεότερους μας στοχαστές, δυναμιτίζει τα πράγματα από κάτω, παραμένοντας ανθρόπινος και ζεστός στην επαφή του.

Στο λογοτεχνικό –και όχι μόνο– έργο του βρίσκεται στον τόπο μετά την καταστροφή. Θεωρώντας την απραξία ταυτόσημη με την ενοχή και άρα με τη συν-ενοχή, και αποκλείοντας τη δυνατότητα της όποιας λύτρωσης, επιλέγει, είτε πάνω σε έναν μαντρότοιχο είτε αποσυρόμενος στην οικεία των παιδικών ή των συζυγικών χρόνων, να κινηθεί στα σύνορα της αλλοτρίωσης, χωρίς να δογματίζει.

Ανθρωπος πνευματικά και ηθικά έντιμος αρνείται την «υποταγή» στις επιταγές και στους προσδιορισμούς και τους προκαθορισμούς των «άλλων» και επιλέγει να συμπορευτεί με τους διακειμενικά και δι-ιστορικά «οικείους» του.

Χωρίς να σχολιάζει ή να μεταπλάθει την εμπειρία, με αυτήν ως πρώτη ύλη πλάθει τις δικές του μορφές και τα δικά του συμβάντα, ανοίγοντας σε ένα σκηνογραφικό και σκηνοθετικό όραμα τα ποιήματά του.

Ο Αντώνης Ψάλτης (1977), με σπουδές νομικής στο ΑΠΘ και στη Χαϊδελβέργη, πόλη του ποιητή Χέλντερλιν, τον οποίο και μεταφράζει, μας δίνει την τρίτη του ποιητική κατάθεση, μετά το Ο ήρωας μέσα μου (2005) και Το καντήλι και άλλα ποιήματα (2013).

Με το νέο λυρικό του ένδυμα διαρκώς παρόν, μας παρασέρνει με την παιγνιδίζουσα σπιρτάδα του και το ειρωνικό του βάθος. Αξιοποιώντας προσφυή σχήματα και ευρηματικά λεξιπαίγνια, ισορροπεί περίτεχνα πάνω στην αμφισημία και την πολυσημία των λέξεων.

Αντιμάχεται με τα χάρτινα όπλα του (γράφει μάλιστα: «με τα όπλα του λοιπόν καθείς / υπόπτης της ελεεινής γραφής») και ως άλλος Δον Κιχώτης τραβάει το χαλί κάτω από τα πόδια του. Μετακινούμενος από στίχο σε στίχο ή από στροφή σε (απο-)στροφή και με το δονκιχωτικό του κοντάρι, δηλ. το μολύβι του, μας παραδίδει προσχέδια του αδύνατου –οποιοδήποτε– οριστικού σχεδίου. Αρα, όχι μόνον αδυνατεί να ολοκληρώσει μια αυτο-προσωπογραφία ή ένα θέμα ή μια τοπιογραφία, αλλά αυτο-παγιδεύεται στην οντολογική του σάτιρα και προσπαθεί να κρατηθεί από τα περικείμενα.

Βάζοντας εμπόδια και τρικλοποδιές στον εαυτό του και στους άλλους, με μια ποίηση καρυωτακικο-φιλυρικής προβολής, δανείζεται στοιχεία από τον καρναβαλικό Βάρναλη, τα οποία και αναμιγνύει με τα ερωτικά ποιήματα της Παλατινής Ανθολογίας –τα οποία επίσης μεταφράζει– για να τονίσει το αδύνατο της σύμπλευσης με την εποχή.

Ο Ζήσης Αϊναλής (1982), φιλόλογος και διδάκτωρ Βυζαντινής Ιστορίας του Πανεπιστημίου Paris 1, μακριά από ψευδο-λυρισμούς και λανθασμένα ή εύκολα αποδιδόμενες φυσιολατρικές, αποφασίζει να κινηθεί στο νέο του βιβλίο κειμενολατρικά, στοχεύοντας στην αλλαγή των σκιάσεων και των τόνων των πραγμάτων.

Στα «Παραμύθια της έρημος» λοιπόν, ο Αϊναλής όχι μόνο στέλνει κατεπείγοντα τηλεγραφήματα σε άγνωστο παραλήπτη, αλλά εξερευνά τα όρη και τα όρια της δικής του ενδοχώρας, με ένα επαναληπτικό σημειωτόν στην έρημο.

Ενώ προσπαθεί να μας παρασύρει με τον ψιθυρικό μονόλογό του, χωρίς να αυτοαναφέρεται, προβάλλει ένα φανταστικό τοπίο. Με την ορμή προς το ακατάληπτο παρούσα, μας παραδίδει μια ποίηση με χρησμών και σκοτεινά σημεία, φορτίζοντας επιτυχώς το αδιέξοδο του σύγχρονου ποιητή και οδοιπόρου στην όποια διαδρομή του.

Γνωρίζοντας πως είναι αδύνατον να αποφανθεί τελεσίδικα, όχι μόνο κάνει σημειωτόν στην έρημο, στο άκεντρο-κέντρο μιας εαυτότητας, αλλά αξιώνει τη συστηματοποίηση του παραλόγου. Με την οραματική αναζήτηση του αγνώστου και με την αναστοχαστική του διάθεση παρούσα, δείχνει προς το ασαφές και αχανές πέρας του. Το οποίο και αποπειράται να «κεντροποιήσει».

Ακολουθώντας τη γαλλική ποιητική παράδοση και ιδίως αυτή των «καταραμένων», όχι μόνο δεν κρύβει την μποντλερική του καταγωγή, αλλά ποντάρει στην ανάγκη για μια μελαγχολική, νεορομαντικού-μεσοπολεμικού τύπου, μνημείωση, την οποία όμως ενδυναμώνει με την αμεσότητα της απεύθυνσής του.

Με το διακείμενο των ποιητικών συνθέσεων ανιχνεύσιμο (Σολωμός, Κόλεριτζ, Μαστοράκη, Αρτό, Μισό, Σινόπουλος, Δάλλας) και οργανικά αφομοιωμένο, επιτρέπει και καθοδηγεί την ανάδυση της ιδιοπροσωπίας του. Κινούμενος εντός μιας περιδίνησης και ενός παραμιλητού στο συμπαντικό –και κατά έναν τρόπο– στο ιστορικό κενό, εκεί όπου η γήινη έρημος αντιστοιχεί στο κόκκινο χώμα του πλανήτη Αρη, προδιαγράφει ίσως και ένα κοσμολογικό σχέδιο.